

Bài tập cộng H₂, Br₂ vào các hiđrocacbon không no, mạch hở

A. Lý thuyết và phương pháp giải

a/ Phản ứng với H₂:

- Khi đun nóng có kim loại niken làm xúc tác, hiđrocacbon không no, mạch hở X cộng H₂ vào liên kết π .

Phương trình: $C_nH_{2n+2-2k} + kH_2 \xrightarrow{Ni, t^o} C_nH_{2n+2}$ (k là số liên kết π trong phân tử)

Tùy vào hiệu suất của phản ứng mà thu được hỗn hợp Y có hiđrocacbon không no dư hoặc hiđro dư hoặc cả hai còn dư.

- Phương pháp giải:

+ Số mol khí sau phản ứng luôn giảm và số mol H₂ phản ứng là $n_{H_2pu} = n_X - n_Y$

+ Cứ 1 mol liên kết π cộng với 1 mol H₂

+ Theo ĐLBTKL: $m_X = m_Y$

b/ Phản ứng với Br₂:

- Khi dẫn hiđrocacbon không no, mạch hở qua dung dịch nước brom, thấy màu nâu đỏ của dung dịch bị nhạt màu dần.

Phương trình: $C_nH_{2n+2-2k} + kBr_2 \xrightarrow{xt, t^o} C_nH_{2n+2-2k}Br_{2k}$ (k là số liên kết π trong phân tử)

- Phương pháp giải:

+ Cứ 1 mol liên kết π cộng với 1 mol Br₂ $\Rightarrow n_{lk\pi} = n_{Br_2pu}$

+ Sử dụng định luật bảo toàn nguyên tố; bảo toàn mol π ; bảo toàn khối lượng để giải bài toán.

B. Ví dụ minh họa

Ví dụ 1: Cho hiđrocacbon X phản ứng với brom (trong dung dịch) theo tỉ lệ mol 1:1, thu được chất hữu cơ Y (chứa 74,08% Br về khối lượng). Khi X phản ứng với HBr thì thu được hai sản phẩm hữu cơ khác nhau. Tên gọi của X là

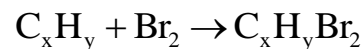
A. but -1- en.

B. but -2- en.

C. xiclopropan.

D. propilen.

Hướng dẫn giải:

$$\% \text{Br} = \frac{80.2}{12x + y + 80.2} \cdot 100\% = 74,08\%$$

$$\Rightarrow 12x + y = 56 \Rightarrow x = 4; y = 8$$

$$\Rightarrow X: \text{C}_4\text{H}_8$$

X phản ứng với HBr thu được 2 sản phẩm hữu cơ $\Rightarrow$ X là: $\text{CH}_2=\text{CH}-\text{CH}_2-\text{CH}_3$

Đáp án A

Ví dụ 2: Hỗn hợp khí X gồm 0,1 mol C_2H_2 ; 0,2 mol C_2H_4 và 0,3 mol H_2 . Đun nóng X với xúc tác Ni, sau một thời gian thu được hỗn hợp khí Y có tỉ khối so với H_2 bằng 11. Hỗn hợp Y phản ứng tối đa với a mol Br_2 trong dung dịch. Giá trị của a là

A. 0,1.

B. 0,2.

C. 0,3.

D. 0,4

Hướng dẫn giải:

$$n_X = 0,1 + 0,2 + 0,3 = 0,6 \text{ mol}; M_Y = 11 \cdot 2 = 22$$

$$\text{Bảo toàn khối lượng: } m_Y = m_X = 0,1 \cdot 26 + 0,2 \cdot 28 + 0,3 \cdot 2 = 8,8 \text{ gam}$$

$$n_Y = \frac{8,8}{22} = 0,4 (\text{mol})$$

$$n_{\text{H}_2 \text{ phản ứng}} = n_X - n_Y = 0,6 - 0,4 = 0,2 (\text{mol})$$

Bảo toàn số mol liên kết π ta có:

$$0,1 \cdot 2 + 0,2 - 0,2 = n_{\text{Br}_2} = a$$

$$\Rightarrow a = 0,2 (\text{mol})$$

Đáp án B

Ví dụ 3: Cho 4,48 lít hỗn hợp X (ở đktc) gồm 2 hiđrocacbon mạch hở lội từ từ qua bình chứa 1,4 lít dung dịch Br_2 0,5M. Sau khi phản ứng hoàn toàn, số mol Br_2 giảm đi một nửa và khối lượng bình tăng thêm 6,7 gam. CTPT của 2 hiđrocacbon là

A. C_2H_2 và C_4H_8 .

B. C_2H_2 và C_3H_8

C. C_3H_4 và C_4H_8

D. C_2H_2 và C_4H_6

Hướng dẫn giải:

$$n_X = \frac{4,48}{22,4} = 0,2 \text{ mol}; n_{\text{Br}_2} = 1,4 \cdot 0,5 = 0,7 \text{ mol}; n_{\text{Br}_2\text{pu}} = 0,35 \text{ mol}$$

$n_X < n_{\text{Br}_2\text{pu}} < 2n_X \rightarrow X$ gồm anken và ankin.

$$n_{\text{ankin}} = 0,35 - 0,2 = 0,15 \text{ (mol)}; n_{\text{anken}} = 0,2 - 0,15 = 0,05 \text{ mol}$$

Gọi công thức của ankin là C_nH_{2n-2} ; anken là C_mH_{2m} ($n, m > 1$)

$$m_{\text{bình tăng}} = m_X = 0,15 \cdot (14n-2) + 0,05 \cdot 14m = 6,7$$

$$\rightarrow 3n + m = 10 \rightarrow n = 2; m = 4$$

Hai hidrocarbon là C_2H_2 và C_4H_8 .

Đáp án A

C. Luyện tập

Câu 1: Hidrocarbon nào sau đây khi phản ứng với dung dịch brom thu được 1,2-đibrombutan?

- A. Butan.
- B. But - 1 - en.
- C. But - 1 - in.
- D. Buta -1,3 - dien.

Hướng dẫn giải:

(A): $CH_3 - CH_2 - CH_2 - CH_3$ không tác dụng với brom.

(B): $CH_2 = CH - CH_2 - CH_3 + Br_2 \rightarrow CH_2Br - CHBr - CH_2 - CH_3$

(C): $CH \equiv C - CH_2 - CH_3 + 2Br_2 \rightarrow CHBr_2 - CHBr_2 - CH_2 - CH_3$

(D): $CH_2 = CH - CH = CH_2 + 2Br_2 \rightarrow CH_2Br - CHBr - CHBr - CH_2Br$

Đáp án B

Câu 2: Hỗn hợp X gồm H_2 và C_2H_4 có tỉ khối so với H_2 là 7,5. Dẫn X qua Ni nung nóng, thu được hỗn hợp Y có tỉ khối so với H_2 là 12,5. Hiệu suất của phản ứng hidro hóa là

- A. 50%.
- B. 60%.
- C. 70%.
- D. 80%.

Hướng dẫn giải:

Phương trình phản ứng: $C_2H_4 + H_2 \rightarrow C_2H_6$

Bảo toàn khối lượng ta có $m_{\text{trước}} = m_{\text{sau}} \rightarrow \overline{M}_X \cdot n_X = \overline{M}_Y \cdot n_Y$

$$\rightarrow \frac{n_X}{n_Y} = \frac{\overline{M}_Y}{\overline{M}_X} = \frac{12,5}{7,5} = \frac{5}{3}$$

$$\rightarrow \text{Coi } n_X = 5 \text{ mol}; n_Y = 3 \text{ mol}$$

Hỗn hợp X có $\overline{M}_X = 7,5 \cdot 2 = 15$

$$\rightarrow \% n_{H_2} = \frac{28-15}{28-2} \cdot 100\% = 50\% \Rightarrow n_{H_2} = n_{C_2H_4} = 2,5 \text{ mol}$$

Ta có: $n_{\text{giảm}} = 5-3 = 2 \text{ mol} = n_{H_2 \text{ phản ứng}} = n_{C_2H_4 \text{ phản ứng}}$

$$\rightarrow \% H = \frac{2}{2,5} \cdot 100\% = 80\%$$

Đáp án D

Câu 3: Dẫn 0,2 mol một olefin A qua dung dịch brom dư, khối lượng bình sau phản ứng tăng 5,6 gam. Vậy công thức phân tử của A là

A. C_2H_4 .

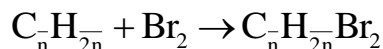
B. C_3H_6 .

C. C_4H_8 .

D. C_5H_{10} .

Hướng dẫn giải:

CTPT A: C_nH_{2n}

Khối lượng bình tăng chính là khối lượng của olefin

$$M_X = \frac{5,6}{0,2} = 28 \rightarrow n = 2$$

Đáp án A

Câu 4: Đun nóng hỗn hợp khí X gồm 0,06 mol C_2H_2 và 0,04 mol H_2 với xúc tác Ni, sau một thời gian thu được hỗn hợp khí Y. Dẫn toàn bộ hỗn hợp Y lội từ từ qua bình đựng dung dịch brom (dư) thì còn lại 0,448 lít hỗn hợp khí Z (ở đktc) có tỉ khối so với O_2 là 0,5. Khối lượng bình dung dịch brom tăng là

A. 1,04 gam.

B. 1,64 gam.

C. 1,20 gam.

D. 1,32 gam.

Hướng dẫn giải:

$$- m_Z = n_Z \cdot M = \frac{0,448}{22,4} \cdot (0,5 \cdot 32) = 0,32g$$

- Áp dụng định luật bảo toàn khối lượng

$$m_X = m_Y = 0,06 \cdot 26 + 0,04 \cdot 2 = 1,64 \text{ gam}$$

$$\text{Ta có } m_{\text{bình tăng}} = m_Y - m_Z = 1,64 - 0,32 = 1,32g$$

Đáp án D

Câu 5: Hỗn hợp X gồm H_2 , C_2H_4 và C_3H_6 có tỉ khối so với H_2 là 9,25. Cho 22,4 lít X (đktc) vào bình kín có sẵn một ít bột Ni. Đun nóng bình một thời gian, thu được hỗn hợp khí Y có tỉ khối so với H_2 bằng 10. Tổng số mol H_2 đã phản ứng là

A. 0,015 mol.

B. 0,05 mol.

C. 0,07 mol.

D. 0,075 mol.

Hướng dẫn giải:

$$M_Y = 10 \cdot 2 = 20; M_X = 9,25 \cdot 2 = 18,5$$

Bảo toàn khối lượng: $m_X = m_Y$

$$M_X \cdot n_X = M_Y \cdot n_Y$$

$$\rightarrow \frac{n_X}{n_Y} = \frac{M_Y}{M_X} = \frac{20}{18,5} \Rightarrow n_Y = 0,925 \text{ mol}$$

$$\rightarrow n_{H_2 \text{ phản ứng}} = n_X - n_Y = 1 - 0,925 = 0,075 \text{ mol}$$

Đáp án D

Câu 6: Hỗn hợp X gồm 0,15 mol axetilen; 0,1 mol vinylaxetilen; 0,1 mol etilen và 0,4 mol hiđro. Nung hỗn hợp X với xúc tác niken, một thời gian được hỗn hợp khí Y có tỉ khối với hiđro bằng 12,7. Hỗn hợp khí Y phản ứng vừa đủ với dung dịch dịch chứa a mol Br_2 . Giá trị của a là

A. 0,25 mol.

B. 0,35 mol.

C. 0,45 mol.

D. 0,65 mol

Hướng dẫn giải:

$$n_X = 0,15 + 0,1 + 0,1 + 0,4 = 0,75 \text{ (mol);}$$

$$m_X = 0,15 \cdot 26 + 0,1 \cdot 52 + 0,1 \cdot 28 + 0,4 \cdot 2 = 12,7 \text{ g}$$

Bảo toàn khối lượng có $m_X = m_Y \rightarrow \overline{M}_X \cdot n_X = \overline{M}_Y \cdot n_Y$

$$\rightarrow n_Y = 0,5 \text{ mol}$$

$$- n_{H_2 \text{ phản ứng}} = n_X - n_Y = 0,75 - 0,5 = 0,25 (\text{mol})$$

$$- \text{Bảo toàn số mol liên kết } \pi: 0,15 \cdot 2 + 0,1 \cdot 3 + 0,1 \cdot 1 = a + 0,25 \rightarrow a = 0,45 \text{ mol}$$

Đáp án D

Câu 7: Hỗn hợp khí X gồm H_2 và C_2H_4 có tỉ khối so với He là 3,75. Dẫn X qua Ni nung nóng thu được hỗn hợp khí Y có tỉ khối so với He là 5. Hiệu suất của phản ứng hidro hóa là

A. 50%.

B. 60%.

C. 70%.

D. 80%.

Hướng dẫn giải:

Phương trình phản ứng: $C_2H_4 + H_2 \rightarrow C_2H_6$

Bảo toàn khối lượng ta có $m_{\text{trước}} = m_{\text{sau}} \rightarrow \overline{M}_X \cdot n_X = \overline{M}_Y \cdot n_Y$

$$\rightarrow \frac{n_X}{n_Y} = \frac{\overline{M}_Y}{\overline{M}_X} = \frac{5}{3,75} = \frac{4}{3}$$

$$\rightarrow \text{Coi } n_X = 4 \text{ mol}; n_Y = 3 \text{ mol}$$

Hỗn hợp X có $\overline{M}_X = 3,75 \cdot 4 = 15$

$$\rightarrow \% n_{H_2} = \frac{28 - 15}{28 - 2} \cdot 100\% = 50\% \Rightarrow n_{H_2} = n_{C_2H_4} = 2 \text{ mol}$$

Ta có: $n_{\text{giảm}} = 4 - 3 = 1 \text{ mol} = n_{H_2 \text{ phản ứng}} = n_{C_2H_4 \text{ phản ứng}}$

$$\rightarrow \% H = \frac{1}{2} \cdot 100\% = 50\%$$

Đáp án A

Câu 8: Hỗn hợp khí A chứa H_2 và hai anken kế tiếp nhau trong dãy đồng đẳng. Tỉ khối của A đối với H_2 là 8,26. Đun nóng nhẹ A có mặt xúc tác Ni thì thu được hỗn hợp B không làm mất màu nước brom và có tỉ khối đối với H_2 là 11,8. Công thức phân tử của hai anken trong hỗn hợp A là

A. C_2H_4 và C_3H_6 .

B. C_3H_6 và C_4H_8 .

C. C_4H_8 và C_5H_{10} .

D. C_5H_{10} và C_6H_{12} .

Hướng dẫn giải:

$$M_A = 8,26.2 = 16,52; M_B = 11,8.2 = 23,6$$

Vì hỗn hợp B không làm mất màu nước brom nên B không chứa anken.

Giả sử có 1 mol hỗn hợp A.

Áp dụng bảo toàn khối lượng: $m_A = m_B$

$$\frac{n_B}{1} = \frac{16,52}{23,6} \rightarrow n_B = n_{H_2(A)} = 0,7 \text{ mol}$$

$$n_{\text{anken}} = 1 - 0,7 = 0,3 \text{ mol}$$

Gọi công thức chung của 2 anken là C_nH_{2n}

$$\text{Ta có: } 14n. 0,3 + 2. 0,7 = 16,52 \rightarrow n = 3,6$$

Vậy 2 anken là C_3H_6 và C_4H_8

Đáp án B

Câu 9: Hỗn hợp khí X chứa H_2 và một ankin. Tỉ khối của X đối với H_2 là 4,8. Đun nóng nhẹ X có mặt xúc tác Ni thì nó biến thành hỗn hợp Y không làm mất màu nước brom và có tỉ khối đối với H_2 là 8. Công thức phân tử của ankin là

A. C_2H_2 .

B. C_3H_4 .

C. C_4H_6 .

D. C_5H_8

Hướng dẫn giải:

$$M_X = 4,8. 2 = 9,6; M_Y = 8.2 = 16$$

Vì Y không làm mất màu nước brom nên Y không có hidrocarbon không no.

Giả sử X có 1 mol

$$\text{Áp dụng bảo toàn khối lượng ta có } m_X = m_Y = 9,6.1 = 9,6(g)$$

$$n_{H_2 \text{ phản ứng}} = 1 - 0,6 = 0,4 \text{ mol}$$

$$n_{\text{ankin}} = 0,2 \text{ mol}$$

Gọi công thức của ankin là C_nH_{2n-2}

$$\text{Ta có: } (14n - 2).0,2 + 2.(1 - 0,2) = 9,6$$

$$\rightarrow n = 3$$

Đáp án B

Câu 10: Một hỗn hợp X gồm 0,12 mol C_2H_2 và 0,18 mol H_2 . Cho X đi qua Ni nung nóng, sau một thời gian thu được hỗn hợp khí Y. Cho Y vào bình đựng brom dư, thấy bình brom tăng m gam và thoát ra khí Z. Đốt cháy hết Z và cho toàn bộ sản phẩm cháy vào bình đựng dung dịch $Ca(OH)_2$ dư thấy có 5 gam kết tủa xuất hiện và thấy khối lượng dung dịch giảm 1,36 gam. Tính giá trị của m?

A. 2,72 gam.

B. 1,6 gam.

C. 3,2 gam.

D. 12,8 gam.

Hướng dẫn giải:

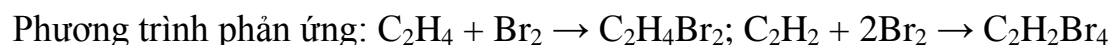
$$m_X = 0,12.26 + 0,18.2 = 3,48 \text{ g}$$

Cho X đi qua Ni nung nóng:

Hỗn hợp Y gồm: C_2H_2 , C_2H_4 , C_2H_6 và H_2

Cho Y qua bình đựng Br_2 dư có C_2H_2 , C_2H_4 bị giữ lại. Hỗn hợp Z gồm: C_2H_6 và H_2

Đốt cháy Z thu được CO_2 và H_2O : $n_{CO_2} = n_{CaCO_3} = 0,05 \text{ mol}$.

$$m_{\text{dd giảm}} = m_{\downarrow} - (m_{H_2O} + m_{CO_2}) \Rightarrow m_{H_2O} = 5 - 1,36 - 0,05.44 = 1,44 \text{ g}$$

$$n_{H_2O} = \frac{1,44}{18} = 0,08 \text{ mol} \Rightarrow m_Z = 0,08.2 + 0,05.12 = 0,76 \text{ g}$$

$$\text{Khối lượng bình brom tăng: } m = m_X - m_Z = 3,48 - 0,76 = 2,72 \text{ g}$$

Đáp án A